

# LIETUVIŲ VALSTYBINĖS KALBOS BENDROSIOS PROGRAMOS PRITAIKYMAS ŽEMŲ (RIBOTO INTELEKTO) GEBĖJIMŲ MOKINIAMS

## Ugdymo tikslas

Lietuvių valstybinės kalbos, kaip mokomojo dalyko, tikslas – atsižvelgiant į mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius, kalbinę, kultūrinę ir socialinę patirtį, sudaryti jam tinkamas sąlygas įgyti komunikavimo lietuvių kalba kompetencijos pagrindus.

## Ugdymo uždaviniai

Siekama, kad žemų (riboto intelekto) gebėjimų 5–10 klasių mokiniai:

- mokytusi bendrauti lietuvių kalba asmeninio ir viešo gyvenimo situacijose bei mokymosi aplinkoje;
- ugdytusi sakytinę kalbą: gebėjimą bendrauti su bendraamžiais ir kitais savo aplinkos žmonėmis įprastose kasdienio gyvenimo ir mokymosi situacijose;
- ugdytusi rašytinę kalbą: kiek leidžia galimybės lavintusi aiškaus ir taisyklingo rašymo įgūdžius, mokytusi perteikti informaciją, reikšti mintis ir jausmus rašytine kalba;
- ugdytusi sąmoningo skaitymo įgūdžius, gebėjimą suvokti informacijos šaltinių svarbą, kiek leidžia galimybės gebėti rasti reikiamą rašytinę informaciją ir ją naudotis;
- ugdytusi poreikį tobulinti savo kalbinius gebėjimus;
- pagal išgales domėtusi lietuvių kalba ir kultūra, kad sėkmingai socializuotųsi: įgytų bendravimo įgūdžių, dalyvautų mokymosi, mokyklos bendruomenės veikloje, vėliau galėtų įsijungti į darbinę veiklą.

Valstybinės kalbos ugdymo tikslas ir uždaviniai pirmiausia orientuoja į komunikavimo ne gimtąją kalbą gebėjimų ugdymą bei jiems reikalingų lietuvių kalbos ir sociokultūrinių žinių plėtojimą. Šiose rekomendacijose, kaip ir bendrojoje programoje, lietuvių valstybinės kalbos ugdymo turinys apibrėžiamas koncentrais kas dvi klases: 5–6, 7–8, 9–10 klases, tačiau atsižvelgiant į individualius mokinių ugdymosi poreikius, ugdymo turinys gali būti lanksčiai pritaikomas griežtai nesilaikant čia pateikiamų koncentrų. Ugdymo turinį sudaro programoje santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos kalbinės veiklos sritys:

- klausymas (sakytinio teksto suvokimas);
- kalbėjimas (sakytinio teksto kūrimas);
- skaitymas (skaitymo technika, rašytinio teksto suvokimas);
- rašymas (rašymo technika, rašytinio teksto kūrimas).

Specialiųjų ugdymosi poreikių žemų (riboto intelekto) gebėjimų mokinių valstybinės kalbos gebėjimų ugdymui svarbios visos keturios kalbinės veiklos rūšys. Ypač svarbus *klausymas ir kalbėjimas*, nes gyvenant ne gimtosios kalbos aplinkoje labai svarbu ne tik išmokti įdėmiai klausytis ir suprasti, kas sakoma ar pasakyta, bet ir gebėti atitinkamai reaguoti, komunikacijai naudoti verbalines ir neverbalines priemones.

*Skaitymas* pagrindinio ugdymo pakopoje apima dvi sritis:

- skaitymo techniką ir rašytinio teksto suvokimą (sąmoningą skaitymą);
- sociokultūrines žinias (Lietuvos kultūros (literatūros) pažinimą).

*Rašymas* pagrindinio ugdymo klasėse taip pat apima dvi sritis:

- rašymo techniką;
- rašytinių tekstų kūrimą remiantis įgytomis kalbos sandaros, rašybos ir skyrybos praktinėmis žiniomis bei jų supratimu.

## Mokinių gebėjimų raida

Šiame skyriuje pateikiama visų veiklos sričių – klausymo, kalbėjimo, skaitymo ir kultūros (literatūros) pažinimo, rašymo – gebėjimų raida. Gebėjimų aprašas labai

apibendrintai nurodo, ką galėtų gebėti baigdamas tam tikrą koncentrą bendrųjų mokymosi sutrikimų ar žemų (riboto intelekto) gebėjimų mokinys, jei jam yra suteikta reikiama vaizdinė, garsinė ir kt. parama.

| <b>Veiklos sritys</b> | <b>5–6 klasės</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | <b>7–8 klasės</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | <b>9–10 klasės</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|-----------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>1. Klausymas</b>   | <p>1. Suprasti esmę, kai kalbama aiškiai artikuliuojant bendrine kalba nesudėtingomis konstrukcijomis (dialogu ar monologu) apie gerai žinomus dalykus, su kuriais nuolat susiduriama įprastose kasdienėse situacijose.</p> <p>2. Suprasti nesudėtingus pokalbius, kuriuose pats dalyvauja, žinomomis temomis, kai kalbama aiškiai artikuliuojama bendrine kalba.</p> <p>3. Suprasti paprastas instrukcijas ir skelbimus, vadovautis jais, kai informacija pakartojama kelis kartus.</p> <p>4. Suprasti televizijos, radijo laidų vaikams ir specialiai parengtų klausymo įrašų esmę ir svarbias detales, kai kalbama pakankamai lėtai ir aiškiai.</p> | <p>1. Suprasti nesudėtingą faktinę informaciją kasdienėmis temomis, skirti esmę ir specifines detales, kai natūraliu tempu kalbama (dialogu ar monologu) bendrine kalba.</p> <p>2. Suprasti nesudėtingus pokalbius žinomomis temomis.</p> <p>3. Suprasti instrukcijas, kaip naudotis buitinais įrenginiais, ir skelbimus, vadovautis jais, kai informacija pateikiama du kartus.</p> <p>4. Suprasti dalį klausomų žiniasklaidos tekstų žinomomis temomis, kai aiškiai kalbama bendrine kalba.</p> | <p>1. Suprasti nesudėtingo teksto konkrečiomis temomis pagrindines mintis, kai kalbama bendrine kalba.</p> <p>2. Suprasti pokalbius ir juose pačiam dalyvauti.</p> <p>3. Suprasti skelbimus, instrukcijas ir pranešimus konkrečiomis temomis, kai normaliu tempu kalbama bendrine kalba.</p> <p>4. Suprasti daugelį klausomų žiniasklaidos tekstų, kai aiškiai kalbama bendrine kalba.</p> |
| <b>2. Kalbėjimas</b>  | <p>1. Kalbėti žinomomis temomis atliekant nurodytus kalbos veiksmus: užmegzti, tęsti ir užbaigti pokalbį žinoma tema.</p> <p>2. Trumpai pasakoti (kurti monologą) ar dalyvauti pokalbyje</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | <p>1. Palaikyti pokalbį, atliekant nurodytus kalbos veiksmus.</p> <p>2. Apibūdinti patirtus dalykus, jų sukeltus išpūdžius, emocijas.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | <p>1. Plėtojami anksčiau įgyti kalbėjimo gebėjimai: užmegzti, palaikyti ir tęsti pokalbį.</p> <p>2. Pasakoti, samprotauti apie patirtus dalykus, juos</p>                                                                                                                                                                                                                                  |

|                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|---------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                     | <p>apie kasdienę veiklą, artimiausius planus, pomėgius.</p> <p>3. Remiantis konkrečia asmenine patirtimi, reikšti savo nuomonę, apibūdinti daiktus, asmenis, įvykius; paaiškinti labai gerai žinomų veiksmų, reiškinių priežastis.</p> <p>4. Naudotis nurodytomis kalbėjimo ir kompensavimo strategijomis.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                  | <p>3. Diskutuoti gerai žinomomis temomis. Reikšti ir elementariai pagrįsti savo nuomonę, vertinti.</p> <p>4. Naudotis nurodytomis arba pasirinktomis kalbėjimo ir kompensavimo strategijomis.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | <p>vertinti.</p> <p>3. Kalbant remtis įgytomis sociokultūrinėmis žiniomis, komentuoti, reikšti ir pagrįsti savo nuomonę, vertinti.</p> <p>4. Naudotis asmeniškai tinkamomis kalbėjimo ir kompensavimo strategijomis.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| <b>3. Skaitymas</b> | <p>1. Skaityti ir suprasti nesudėtingus negrožinius tekstus (ištraukas), tematika ir problematika artimus vaiko patirčiai ir atitinkančius mokinio kalbos mokėjimo lygį.</p> <p>2. Suprasti tekstus, kuriuose vyrauja pasakojimas, aprašymas, aiškinimas, pateikiama nuomonių, gebėti jas įvardyti.</p> <p>3. Atsižvelgiant į skaitymo tikslą, naudotis mokytojo pasiūlytomis skaitymo strategijomis.</p> <p>4. Orientuotis knygoje, laikraštyje, žurnale, internete. Atrinkti reikiamą informaciją pagal nuorodas.</p> <p>5. Skaityti nesudėtingus adaptuotus grožinės literatūros tekstus</p> | <p>1. Skaityti ir suprasti nesudėtingus negrožinius tekstus (ištraukas), apimančius platesnį socialinį kultūrinį kontekstą.</p> <p>2. Suprasti įvairaus pobūdžio tekstus, kuriuose yra skirtingų faktų, nuomonių; gebėti skirti faktus ir nuomones, padedamam jas vertinti.</p> <p>3. Atsižvelgiant į skaitymo tikslą, pasirinkti ir taikyti tinkamas skaitymo strategijas.</p> <p>4. Rasti ir atrinkti reikiamą informaciją iš 1–2 šaltinių (taip pat ir elektroninių).</p> <p>5. Skaityti nesudėtingus tautosakos ir grožinės literatūros tekstus</p> | <p>1. Skaityti ir suprasti nesudėtingus negrožinius tekstus: rasti reikiamą informaciją ir ją pasinaudoti mokymosi ar kitais tikslais.</p> <p>2. Suprasti tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą informaciją: faktus, nuomones, palyginti, vertinti; padedamam išvelgti autoriaus požiūrį į kalbamus dalykus.</p> <p>3. Atsižvelgiant į skaitymo tikslą, taikyti sau tinkamus skaitymo būdus ir strategijas.</p> <p>4. Rasti reikiamą informaciją keliuose šaltiniuose (taip pat ir elektroniniuose) ir ją atrinkti.</p> <p>5. Skaityti nesudėtingus tautosakos ir grožinės literatūros kūrinius ar</p> |

|                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                   | (ištraukas) kalbinei, kultūrinei bei estetinei patirčiai turtinti: aptarti gerai pažįstamus vaizduojamus įvykius, veikėjus, objektus, reiškinius; padedamam išvelgti etines ir estetiškes vertybes; remiantis išpūdžiu ir asmenine patirtimi, pagal pateiktus klausimus pasakyti nuomonę apie tekste rašomus dalykus.                                                                                                                                                  | (ištraukas) kalbinei, kultūrinei ir estetinei patirčiai turtinti: padedamam aptarti veikėjų poveikslus, etines ir estetiškes vertybes; padedamam vertinti tekstą pagal pateiktus kriterijus.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | jų ištraukas kalbinei, kultūrinei ir estetinei patirčiai turtinti: aptariamų kūrinių situaciją, idėjas, vertybes sieti su sociokultūriniu kontekstu; vertinti perskaitytą kūrinių remiantis tekstu ir kiek gali – sociokultūriniu kontekstu.                                                                                                                                                                                                                                                    |
| <b>4. Rašymas</b> | <p>1. Rašyti žinutes, trumpus laiškus įvairiems adresatams, atsižvelgiant į rašymo tikslą.</p> <p>2. Raštu reikšti savo nuomonę apie gerai pažįstamus dalykus.</p> <p>3. Rašyti elementarius pasakojamojo ir aprašomojo tipo tekstus žinomomis temomis.</p> <p>4. Padedamam planuoti rašomą tekstą ir, gavus tinkamą grįžtamąją informaciją, tekstą patobulinti ir tinkamai pateikti.</p> <p>5. Rašant taikyti išmoktas gramatikos, rašybos ir skyrybos taisykles.</p> | <p>1. Rašyti nesudėtingus oficialaus ir neoficialaus stiliaus informacinius pranešimus, atsižvelgiant į rašymo tikslą.</p> <p>2. Raštu reikšti nuomonę ir ją pagrįsti.</p> <p>3. Rašyti sudėtingesnius pasakojamojo, aprašomojo tipo apie pažįstamus ir nepažįstamus žmones, daiktus, reiškinius.</p> <p>4. Padedamam planuoti, komponuoti rašomą tekstą ir, gavus tinkamą grįžtamąją informaciją, tekstą patobulinti ir tinkamai pateikti.</p> <p>5. Rašant taikyti išmoktas gramatikos, rašybos ir skyrybos taisykles.</p> | <p>1. Rašyti įvairius oficialius ir neoficialius informacinius pranešimus, atsižvelgiant į rašymo tikslą.</p> <p>2. Raštu reikšti nuomonę, vertinti.</p> <p>3. Rašyti aiškinamojo tipo arba kelių tipų derinio tekstus, elementarias girdėto arba skaityto teksto santraukas.</p> <p>4. Padedamam planuoti, komponuoti rašomą tekstą; pagal gautą grįžtamąją informaciją jį patobulinti ir reikiamai pateikti.</p> <p>5. Rašant taikyti išmoktas gramatikos, rašybos ir skyrybos taisykles.</p> |

## **Turinio apimtis**

Lietuvių valstybinės kalbos ugdymo turinys 5–10 klasėse teikia galimybių ugdyti mokinių lietuvių kaip negimtosios kalbos gebėjimus, būtinus mokymosi ir viešo gyvenimo kontekstuose, formuoja kalbinį raštingumą. Ugdymo turinys taip pat sudaro prielaidas paspartinti sėkmingą žemų (riboto intelekto) gebėjimų vaiko socializaciją lietuviškoje aplinkoje.

5–6, 7–8, 9–10 klasių turinio apimtį sudaro šios dalys:

- kalbinės veiklos sritys: klausymas, kalbėjimas, skaitymas, rašymas;
- sociokultūrinės temos;
- žodynas;
- komunikavimo intencijos (kalbos veiksmai);
- abstrakčiųjų sąvokų raiška;
- tartis.

## **Turinio apimtis. 5–6 klasės**

### **Kalbinės veiklos sritys**

Kiekvienai kalbinei veiklai būtini parengiamieji pratimai, kurių metu formuojamas reikiamas žodynas, kuriamas situacinis kontekstas, pasitelkiami (prisimenami, pasikartojami) gebėjimai, žinios ir supratimas, įgyti per kitų dalykų pamokas. 5–6 klasėje turi būti nuosekliai kartojama ir įtvirtinama tai, ko buvo mokytasi 3–4 klasėse.

#### **Kalbėjimas**

Kalbėjimas monologu (elementarus pasakojimas) gerai žinoma tema, suteikus paramą, kai nurodyti kalbos veiksmai.

Kalbėjimas dialogu įprastose situacijose, suteikus paramą, kai nurodyti kalbos veiksmai.

Kalbėjimo eiga suplanuota, mokiniui gerai žinoma ir suprantama.

Kalbėjimo temos kasdienio buitinio, asmeninio ir mokymosi konteksto, svarbios amžiaus grupei.

Tekstų pobūdis: pokalbis, informacinis pranešimas, pasakojimas.

Kalbėjimo strategijų taikymas (rėmimasis situaciniu kontekstu, iliustracijomis, grafinais ženklais, daiktais, mokytojo ir draugų parama ir pan.).

#### **Klausymas**

Klausymas atsižvelgiant į tikslą (mokymuisi, informacijai rasti).

Klausymas, kai aiškia, taisyklinga lietuvių kalba lėtai kalba vaikai ir suaugusieji.

Klausomų tekstų temos kasdienio buitinio, asmeninio ir mokymosi konteksto, svarbios amžiaus grupei.

Klausomų tekstų pobūdis: buitiniai pokalbiai; nesudėtingi informaciniai, nurodomieji, adaptuoti nesudėtingos raiškos dalykiniai tekstai; adaptuoti tautosakos ir grožiniai kūriniai.

Klausomi tekstai perteikiami tiesiogiai arba garso bei vaizdo perteikimo priemonėmis.

Klausomų tekstų apimtis turi atitikti mokinių amžiaus tarpsnio ir specialiuosius ugdymosi poreikius – tai kelių frazių ar sakinių pokalbiai ar kita nesudėtinga informacija, perteikiama tiesiogiai; garso arba garso ir vaizdo priemonėmis perteikiama informacija turi būti suskaidyta į labai trumpas atkarpas ir vizualizuota, t. y. mokiniams turi būti suteikta konkreti vaizdinė parama.

Klausymo strategijų taikymas (rėmimasis situaciniu kontekstu, iliustracijomis, daiktais ir pan.).

Skaitymas

Skaitymas tyliai ir balsu.

Skaitymų tekstų pobūdis: adaptuoti informaciniai, nurodomieji pranešimai; adaptuoti dalykiniai, tautosakos ir grožiniai tekstai.

Skaitymo strategijų taikymas (rėmimasis situaciniu kontekstu, iliustracijomis, spalvomis, raidžių dydžiu, šriftu; eilučių vedžiojimas pirštu, skaitymas ištariant atskirus garsus, skiemenimis ir po žodį balsu ir pan. ).

Rašymas

Rašymo temos kasdienio buitinio, mokymosi ir asmeninio konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Rašymo eiga mokiniui žinoma ir suprantama, iš anksto suplanuota; mokiniui parodyta, ką ir kaip rašyti, pateiktas pavyzdys.

Tekstų pobūdis: užrašai po paveikslėliais, nuotraukomis, savo ir šeimos narių bei draugų vardai, savo pavardė; raštelis, sveikinimas, kvietimas, skelbimas.

Rašymo strategijų taikymas (rėmimasis situaciniu kontekstu, pavyzdžiu, nuorodomis, mokytojo ir draugų parama; rašymas tik didžiosiomis spausdintinėmis raidėmis; rašymo ir piešimo derinimas; „rašymas“ – iš pradžių komponuojamas iš paveikslėlių sakiny, paskui jis parašomas; parašyto teksto perrašymas įterpiant reikiamus žodžius ar sakinius ir pan.).

### **Sociokultūrinės temos**

Atsižvelgiant į individualias mokinių galimybes ir ugdymosi poreikius, koncentriškai kartojamos ir plėtojamos tos pačios kaip ir pradinėse klasėse mokiniams aktualios socialinės kultūrinės temos:

Asmens tapatybė.

Šeima, giminė, namai.

Santykiai su žmonėmis, draugai.

Kasdienis gyvenimas.

Profesijos ir darbai.

Mokykla, mokymasis.

Maistas, maitinimasis.

Gamta. Klimatas, oras. Metų laikai.

Lietuvių tautinės ir valstybinės šventės, papročiai ir tradicijos.

### **Žodynas**

Leksikos minimumas atrenkamas atsižvelgiant į socialinę kultūrinę tematiką, žodžių vartojimo situaciniame kontekste (kasdienės buities, mokymosi, klasės gyvenimo ir pan.) būtinumą, dažnumą, į žodžių junglumą, taip pat į pradinėse klasėse mokinių įgytą pasyvųjį ir aktyvųjį žodyną. 5–6 klasėje turėtų būti mokoma(si) žodžių, reikalingiausių bendraujant žodžiu ir raštu mokinio kasdienio gyvenimo ir mokymosi situacijose, pvz., mokykloje, viešajame transporte, parduotuvėje, kavinėje, poliklinikoje, bibliotekoje, skaitykloje, sporto klube ir pan. Mokiniai kiek leidžia jų galimybės turėtų išmokti pasakyti vardą ir pavardę, amžių, namų adresą, tėvų telefono numerį; trumpai apibūdinti šeimą, draugus, namus, kuriuose gyvena, mokyklą, kurioje mokosi; pasakyti, ką mėgsta ir ko nemėgsta (veikla, maisto produktai ir pan.), apibūdinti savo pomėgius, reikšti valią ir pan.

### **Komunikavimo intencijos (kalbos veiksmai)**

Svarbiausios bendravimo formulės: kaip pasisveikinti, atsisveikinti; kaip atsiprašyti, kaip atsakyti į atsiprašymą; kaip padėkoti, kaip atsakyti į padėką; kaip pagirti; kaip palinkėti apetito, sveikatos.

Pažintis: kaip susipažinti, kaip supažindinti kitus.

Pokalbis: kaip užkalbinti draugą, nepažįstamąjį: bendraamžį ir vyresnį žmogų; kaip išiterpti į pokalbį; kaip perklausti neišgirdus; kaip kalbėti telefonu; kaip pradėti ir baigti pokalbį.

Informacija: kaip paklausti informacijos; kaip suteikti informaciją; kaip patvirtinti informaciją; kaip paneigti informaciją; kaip išpėti (apie pavojų ir pan.).

Bendra veikla: kaip paprašyti padėti ką nors padaryti; kaip sutikti ar nesutikti ką nors padaryti; kaip pasiūlyti savo pagalbą; kaip priimti kito pagalbą; kaip atsisakyti kito siūlomos pagalbos; kaip paprašyti leidimo veikti; kaip pakviesti; kaip padėkoti už kvietimą; kaip pasveikinti, kaip palinkėti, kaip įteikti dovaną.

Nuomonė: kaip paklausti kito nuomonės; kaip suabejoti, nepatikėti; kaip pasakyti savo nuomonę.

Nuotaikos, jausmai, valia: kaip leisti ką nors veikti; kaip uždrausti ką nors veikti; kaip išreikšti savo pasitenkinimą ar nepasitenkinimą; kaip pasakyti savo norus; kaip išreikšti džiaugsmą, liūdesį.

### **Abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška**

Abstrakčiųjų sąvokų raiškos, kaip ir pradinėse klasėse, mokomasi tik praktiškai (nesimokant sisteminės gramatikos), reikiamas žodžių formas ir gramatinės konstrukcijas dažniausiai pateikiant kaip atskirus leksikos vienetų arba sakinių, frazių modelius.

### **Tartis**

Mokiniai kiek išgali suprantamiau turėtų tarti lietuvių kalbos garsus; kalbėti taip, kad juos suprastų asmenys, kurie nėra specialiai pasirengę suprasti ir palaikyti kalbantįjį.

Mokiniai kiek įmanoma mokomi:

- aiškiai tarti balsius, dvibalsius, mišriuosius dvigarsius, minkštuosius ir kietuosius priebalsius;
- suprantamai ištarti žodį (-ius);
- pagal intonaciją atskirti tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius;
- tinkamai intonuoti tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius.

### **Turinio apimtis. 7–8 klasės**

#### **Kalbinės veiklos sritys**

Kiekvienai kalbinei veiklai būtini parengiamieji pratimai, kurių metu formuojamas reikiamas žodynas, kuriamas situacinis kontekstas, pasitelkiami (prisimenami, pasikartojami) gebėjimai, žinios ir supratimas, įgyti per kitų dalykų pamokas. 7–8 klasėje turi būti nuosekliai kartojama ir įtvirtinama tai, ko buvo mokytasi 5–6 klasėse.

#### **Kalbėjimas**

Kalbėjimas atsižvelgiant į tikslą: informuoti, išreikšti savo mintis, nuomonę.

Kalbėjimas įvairiems adresatams: jaunesniems už save, bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems.

Kalbėjimas monologu ir dialogu žinoma įprastine tema, kai nurodyti kalbos veiksmai: užmegzti, tęsti ir užbaigti pokalbį; informuoti, pasakoti, apibūdinti.

Kalbėjimas, kai kalbėjimo eiga numatyta arba aiškiai nuspėjama (aiškus žodinio bendravimo modelis).

Kalbėjimo temos asmeninio ir mokymosi konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Tekstų pobūdis: pokalbis, pasakojimas, atpasakojimas (pvz., pasakos sekimas, atsakymas į klausimą, klausimų formulavimas), nuomonė.

Kalbėjimo ir kompensavimo strategijų taikymas (minties perfrazavimas, pagalbos prašymas ir pan.).

## Klausymas

Klausymas atsižvelgiant į tikslą (savo malonumui, mokymuisi, informacijai rasti).

Klausymas, kai kalbama aiškia, taisyklinga lietuvių kalba ir vidutiniu tempu.

Klausomų tekstų temos asmeninio, visuomeninio ir mokymosi konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Klausomų tekstų pobūdis: negrožiniai (informacinis pranešimas, pokalbis, pasakojimas); adaptuoti lietuvių tautosakos ir lietuvių autorių grožiniai tekstai.

Klausomi tekstai perteikiami tiesiogiai ar garso (taip pat ir vaizdo) perteikimo priemonėmis.

Supratimo ir kompensavimo strategijų taikymas.

## Skaitymas

Skaitymas atsižvelgiant į tikslą (estetiniam malonumui, mokymuisi, informacijai rasti, akiračiui plėsti ir kt.).

Skaitymas atsižvelgiant į teksto paskirtį, pobūdį.

Skaitymo rūšys: apžvalginis, detalusis, visuminis (pažintinis), atrankinis skaitymas. Skaitymas balsu.

Tekstų pobūdis: negrožiniai (informacinis pranešimas, pokalbis, pasakojimas, apibūdinimas, interviu); lietuvių tautosakos ir lietuvių autorių grožiniai tekstai (autentiški ar adaptuoti).

Raiškusis skaitymas.

Supratimo ir kompensavimo strategijų taikymas.

## Rašymas

Rašymas atsižvelgiant į tikslą: reikšti savo mintis, jausmus ir nuomonę, informuoti, pasakoti, aprašyti (apibūdinti), paaiškinti.

Rašymas įvairiems adresatams: jaunesniems už save, bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems.

Rašymo temos asmeninio, visuomeninio ir mokymosi konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Rašymo ir kompensavimo strategijų taikymas.

## Sociokultūrinės temos

Mokiniai turėtų mokytis suprasti ir kurti sakytinius ir rašytinius tekstus šiomis temomis:

Lietuvos regionai, kultūros įvairovė.

Lietuvos istorija: valstybės, miestų herbai ir kiti simboliai.

Žmogus ir gamta.

Žmogus: vidus ir išorė.

Tradicinis ir šiuolaikinis lietuvių menas.

Lietuvos mokslininkai ir menininkai.

Populiarios Lietuvoje sporto šakos.

Kelionės. Poilsis. Viešnagė.

## Žodynas

Nuosekliai kartojama ir įtvirtinama tai, ko buvo mokytasi žemesnėse klasėse. Žodynas plėtojamas atsižvelgiant į socialinę kultūrinę tematiką, žodžių vartojimo situaciniame kontekste būtinumą, dažnumą, taip pat į žemesnėse klasėse mokinių įgytą pasyvųjį ir aktyvųjį žodyną.

### **Komunikavimo intencijos (kalbos veiksmai)**

Nuosekliai kartojami žemesnių klasių lietuvių valstybinės kalbos programoje numatyti dalykai. Be to, mokomos reikšti nurodytų sričių komunikavimo intencijos:

- svarbiausios bendravimo formulės: kaip perduoti linkėjimų; pasiteirauti apie naujienas ir atsakyti; kaip pagirti ir sureaguoti pagirtam, kaip palinkėti;
- pokalbis: kaip užkalbinti nepažįstamą žmogų; kaip kalbėti telefonu; kaip užbaigti, apibendrinti pokalbį;
- informacija: kaip apibūdinti; palyginti; paaiškinti, papasakoti apie įvykį; kaip perspėti apie pavojų; kaip kalbėti apie santykius;
- bendra veikla: kaip įtikinti, paraginti veikti; kaip patarti ko nors nedaryti; kaip atkalbėti veikti;
- nuomonė: kaip pagrįsti nuomonę; kaip padaryti išvadas, vertinti;
- nuotaikos, jausmai: kaip išreikšti abejonę; kaip pasidžiaugti; kaip pasakyti apie savijautą; kaip išreikšti pageidavimą, norą; kaip parodyti susirūpinimą, baimę.

### **Abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška**

Nuosekliai kartojami žemesnių klasių lietuvių valstybinės kalbos programoje numatyti dalykai ir mokomasi šių abstrakčiųjų sąvokų raiškos:

- veiksmo,
- būsenos,
- būvio,
- objekto,
- požymio, ypatybės,
- paskirties,
- kiekybės,
- vietos,
- krypties,
- laiko,
- sąlygos,
- būdo,
- neigimo,
- kreipinio,
- klausimo.

Mokydami abstrakčiųjų sąvokų raiškos, mokiniai turėtų pagal galimybes formuoti ir taisyklingos žodžių darybos, rašybos bei skyrybos įgūdžius.

### **Tartis**

Mokiniai turi būti mokomi:

- suprantamai tarti žodžius: atpažinti ir ištarti ilgusius ir trumpuosius balsius, dvibalsius, mišriuosius dvigarsius, minkštuosius ir kietuosius priebalsius;
- nustatyti sakinio loginio kirčio vietą;
- skirti tiesioginių, klausiamųjų, skatinamųjų sakinių intonaciją ir tinkamai intonuoti sakinius.

### **Turinio apimtis. 9–10 klasės**

#### **Kalbinės veiklos sritys**

Kiekvienai kalbinei veiklai būtini parengiamieji pratimai, kurių metu formuojamas reikiamas žodynas, kuriamas situacinis kontekstas, pasitelkiami (prisimenami, pasikartojami) gebėjimai, žinios ir supratimas, įgyti per kitų dalykų pamokas. 9–10 klasėje turi būti nuosekliai kartojama ir įtvirtinama tai, ko buvo mokytasi 7–8 klasėse.

### Kalbėjimas

Kalbėjimas atsižvelgiant į tikslą: informuoti, pasakoti, apibūdinti, paaiškinti, išreikšti savo mintis, nuomonę, vertinti.

Kalbėjimas įvairiems adresatams: jaunesniems už save, bendraamžiams, vyresniems; pažįstamiems ir nepažįstamiems.

Kalbėjimo eiga numatyta, nuspėjama.

Kalbėjimas monologu ir dialogu žinoma ar įprastine tema.

Kalbėjimo temos asmeninio, visuomeninio ir mokymosi konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Kalbėjimo ir kompensavimo strategijų taikymas.

### Klausymas

Klausymas atsižvelgiant į tikslą (savo malonumui, mokymuisi, informacijai rasti).

Klausymas, kai bendrine lietuvių kalba ir natūraliu tempu kalba įvairūs adresatai: jaunesni, bendraamžiai, vyresni gimtakalbiai lietuvių kalbos vartotojai.

Klausomų tekstų temos asmeninio, visuomeninio ir mokymosi konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Supratimo ir kompensavimo strategijų taikymas.

### Skaitymas

Skaitymas atsižvelgiant į tikslą (malonumui, mokymuisi, informacijai rasti).

Tekstų pobūdis: įvairių stilių negrožiniai tekstai (taip pat ir įvairialypės informacijos), lietuvių tautosakos ir lietuvių autorių grožiniai kūriniai, aktualūs amžiaus grupei.

Tekstai, kuriuose prasmė reiškia ne vien verbaliniais ženklais.

Supratimo ir kompensavimo strategijų taikymas.

### Rašymas

Rašymas atsižvelgiant į tikslą: reikšti savo mintis ir nuomonę, jausmus, informuoti, pasakoti, apibūdinti, aiškinti.

Rašymas įvairiems adresatams: pažįstamiems ir nepažįstamiems.

Rašymo temos asmeninio, visuomeninio ir mokymosi konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Rašymo situacijos: privačios ir viešos.

Rašymo strategijų taikymas.

### **Sociokultūrinės temos**

Mokiniai turi būti mokomi suprasti bei kurti sakinčius ir rašytinius tekstus toliau išvardytomis temomis:

Jaunimo gyvenimas.

Mokykla.

Žmogus ir visuomenė.

Žmogus ir gamta; ekologija.

Žmogus ir menas.

Žmogus ir mokslas.

### **Žodynas**

Nuosekliai kartojama ir įtvirtinama tai, ko buvo mokytasi žemesnėse klasėse. Žodynas plėtojamas atsižvelgiant į socialinę kultūrinę tematiką, žodžių vartojimo situaciniame kontekste būtinumą, dažnumą, taip pat į žemesnėse klasėse mokinių įgytą pasyvųjį ir aktyvųjį žodyną.

### **Komunikavimo intencijos (kalbos veiksmi)**

Nuosekliai kartojami 7–8 klasių lietuvių valstybinės kalbos programoje numatyti dalykai ir mokomasi reikšti nurodytų sričių komunikacines intencijas:

- svarbiausios bendravimo formulės: kaip paklausti savijautos, pasiteirauti apie naujienas, kaip atsakyti; kaip pasakyti komplimentą;
- pokalbis: kaip pradėti pokalbį, kalbą; kaip įsiterpti; paskatinti kalbėti toliau; kaip užbaigti pokalbį, kalbą;
- informacija: kaip paklausti informacijos apie daiktą, jo ypatybes, paskirti; apie asmenį, jo išorinius ir vidinius bruožus; kaip suteikti informaciją apie daikto ypatybes, paskirti; apie asmenį, jo išorinius ir vidinius bruožus; kaip patikslinti informaciją neišgirdus ar nesupratus; kaip patikslinti informaciją; kaip įvardyti informacijos šaltinį;
- bendra veikla: kaip pažadėti tikrai ką nors padaryti; kaip pritarti kito ketinimams; kaip vengti kalbėti; kaip paraginti, paskatinti ką nors veikti;
- nuomonė: kaip pritarti kito nuomonei; kaip nepritarti jai; kaip suabejoti kito nuomone; kaip išreikšti įsitikinimą; kaip išreikšti tikimybę; kaip išreikšti tikrumą ar netikrumą;
- nuotaikos, jausmai: kaip pasakyti, kam teikiama pirmenybė; kaip išreikšti pasitenkinimą ar nepasitenkinimą; nusivylimą; kaip parodyti abejingumą, pasipiktinimą; kaip parodyti susirūpinimą, baimę, nerimą; kaip nuraminti, paguosti.

### **Abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška**

Nuosekliai kartojami žemesnių klasių lietuvių valstybinės kalbos programoje numatyti dalykai ir mokomasi šių abstrakčių sąvokų raiškos:

- veiksmo,
- būsenos,
- objekto,
- požymio, ypatybės,
- paskirties,
- tikslo,
- kiekybės,
- vietos,
- krypties,
- laiko,
- sąlygos,
- būdo,
- neigimo,
- kreipinio,
- klausimo.

Mokydamiesi abstrakčių sąvokų raiškos, mokiniai turėtų pagal galimybes formuoti ir taisyklingos žodžių darybos, rašybos bei skyrybos įgūdžius.

### **Tartis**

Mokiniai turi būti mokomi:

- suprantamai tarti žodžius: atpažinti ir ištarti ilguosius ir trumpuosius balsius, dvibalsius, mišriuosius dvigarsius, minkštuosius ir kietuosius priebalsius;
- nustatyti sakinio loginio kirčio vietą;
- skirti tiesioginių, klausiamųjų, skatinamųjų sakinių intonaciją ir tinkamai intonuoti sakinius.

## LIETUVIŲ VALSTYBINĖS KALBOS BENDROSIOS PROGRAMOS PRITAIKYMAS NEŽYMIAM SUTRIKUSIO INTELEKTO MOKINIAMS

### Ugdymo tikslas

Lietuvių valstybinės kalbos, kaip mokomojo dalyko, tikslas – atsižvelgiant į nežymiai sutrikusio intelekto mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius, kalbinę ir sociokultūrinę patirtį, sudaryti tinkamas sąlygas įgyti komunikavimo lietuvių kalba kompetencijos pagrindus.

### Ugdymo uždaviniai

Siekama, kad nežymiai sutrikusio intelekto 5–10 klasių mokiniai:

- mokytusi komunikuoti lietuvių kalba asmeninio ir viešo gyvenimo situacijose bei mokymosi aplinkoje;
- ugdytusi sakytinę kalbą: pagal išgales lavintų gebėjimą bendrauti su bendraamžiais ir kitais savo aplinkos žmonėmis įprastose kasdienio gyvenimo ir mokymosi situacijose;
- ugdytusi rašytinę kalbą: pagal išgales lavintų skaitymo ir rašymo gebėjimus;
- ugdytusi poreikį tobulinti savo kalbinius gebėjimus;
- pagal išgales domėtusi lietuvių kalba ir kultūra, kad sėkmingai socializuotųsi.

Šiose rekomendacijose, skirtingai nei bendrojoje programoje, lietuvių valstybinės kalbos ugdymo turinys – gebėjimų raida, turinio apimtis – apibrėžiamas dviem koncentrais: 5–6–7 ir 8–9–10 klasės, tai teikia daugiau galimybių atsižvelgti į mokinių ugdymosi poreikius, galimybes ir išgales. Tačiau ugdymo turinys gali būti lanksčiai pritaikomas griežtai nesilaikant čia pateikiamų koncentrų. Ugdymo turinį sudaro programoje santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos kalbinės veiklos sritys:

- klausymas (sakytinio teksto suvokimas);
- kalbėjimas (sakytinio teksto kūrimas);
- skaitymas (skaitymo technika, rašytinio teksto suvokimas);
- rašymas (rašymo technika, rašytinio teksto kūrimas).

Nežymiai sutrikusio intelekto mokinių valstybinės kalbos gebėjimų ugdymui svarbios visos keturios kalbinės veiklos rūšys. Ypač svarbus *klausymas ir kalbėjimas*, nes gyvenant ne gimtosios kalbos aplinkoje labai svarbu ne tik išmokti įdėmiai klausytis ir suprasti, kas sakoma ar pasakyta, bet ir gebėti atitinkamai reaguoti (kurti sakinį, tekstą), komunikacijai naudoti verbalines ir neverbalines priemones.

*Skaitymas* pagrindinio ugdymo pakopoje apima dvi sritis:

- skaitymo techniką ir rašytinio teksto suvokimą (sąmoningą skaitymą);
- sociokultūrinės žinios.

*Rašymas* pagrindinio ugdymo klasėse taip pat apima dvi sritis:

- rašymo techniką;
- rašytinių tekstų kūrimą.

### Mokinių gebėjimų raida

Šiame skyriuje pateikiama visų veiklos sričių – klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo – gebėjimų raida. Gebėjimų aprašas nurodo, ką turi gebėti dauguma mokinių, baigiančių tam tikrą koncentrą, kai jiems yra suteikta reikiama vaizdinė, garsinė ir kt. parama.

| <b>Veiklos sritys</b> | <b>5–6–7 klasės</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | <b>8–9–10 klasės</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|-----------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>1. Klausymas</b>   | <p>1. Suprasti esmę, kai kalbama aiškiai artikuliuojant bendrine kalba nesudėtingomis konstrukcijomis (dialogu ar monologu) apie gerai žinomus dalykus, su kuriais nuolat susiduriama įprastose kasdienėse situacijose.</p> <p>2. Suprasti nesudėtingus pokalbius, kuriuose pats dalyvauja, žinomomis temomis, kai kalbama aiškiai artikuliuojama bendrine kalba.</p> <p>3. Suprasti paprastas instrukcijas ir skelbimus, vadovautis jais, kai informacija pakartojama kelis kartus.</p> <p>4. Suprasti televizijos, radijo laidų vaikams ir specialiai parengtų klausymo įrašų esmę ir svarbias detales, kai kalbama pakankamai lėtai ir aiškiai.</p> | <p>1. Suprasti nesudėtingą faktinę informaciją kasdienėmis temomis, skirti esmę ir specifines detales, kai natūraliu tempu kalbama (dialogu ar monologu) bendrine kalba.</p> <p>2. Suprasti nesudėtingus pokalbius žinomomis temomis.</p> <p>3. Suprasti instrukcijas, kaip naudotis buitinais įrenginiais, ir skelbimus, vadovautis jais, kai informacija pateikiama du kartus.</p> <p>4. Suprasti dalį klausomų žiniasklaidos tekstų žinomomis temomis, kai aiškiai kalbama bendrine kalba.</p> |
| <b>2. Kalbėjimas</b>  | <p>1. Kalbėti žinomomis temomis atliekant nurodytus kalbos veiksmus: užmegzti, tęsti ir užbaigti pokalbį žinoma tema.</p> <p>2. Trumpai pasakoti (kurti monologą) ar dalyvauti pokalbyje apie kasdienę veiklą, artimiausius planus, pomėgius.</p> <p>3. Remiantis konkrečia asmenine patirtimi reikšti savo nuomonę paprastomis raiškos priemonėmis.</p> <p>4. Naudotis nurodytomis kalbėjimo ir kompensavimo strategijomis.</p>                                                                                                                                                                                                                       | <p>1. Palaikyti pokalbį, atliekant nurodytus kalbos veiksmus.</p> <p>2. Trumpai pasakoti (kurti monologą) ar dalyvauti pokalbyje apie kasdienę veiklą, artimiausius planus, pomėgius.</p> <p>3. Reikšti ir elementariai pagrįsti savo nuomonę paprastomis raiškos priemonėmis.</p> <p>4. Naudotis nurodytomis arba pasirinktomis kalbėjimo ir kompensavimo strategijomis.</p>                                                                                                                     |
| <b>3. Skaitymas</b>   | <p>1. Skaityti ir suprasti nesudėtingus negrožinius tekstus (ištraukas), tematika ir problematika artimus vaiko patirčiai ir atitinkančius mokinio kalbos mokėjimo lygį.</p> <p>3. Atsižvelgiant į skaitymo tikslą, naudotis mokytojo pasiūlytomis skaitymo strategijomis.</p> <p>4. Orientuotis knygoje, laikraštyje,</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | <p>1. Skaityti ir suprasti nesudėtingus negrožinius tekstus (ištraukas), apimančius platesnį socialinį kultūrinį kontekstą ir atitinkančius mokinio kalbos mokėjimo lygį.</p> <p>3. Atsižvelgiant į skaitymo tikslą, taikyti tinkamas skaitymo strategijas.</p> <p>4. Orientuotis knygoje, laikraštyje,</p>                                                                                                                                                                                       |

|                   |                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|-------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                   | <p>žurnale, internete; skirti dalykinę informaciją ir laisvalaikio skaitinius. Atrinkti reikiamą informaciją pagal nuorodas.</p> <p>5. Skaityti nesudėtingus adaptuotus grožinės literatūros tekstus (ištraukas) kalbinei, kultūrinei bei estetinei patirčiai turtinti.</p> | <p>žurnale, internete; skirti dalykinę informaciją ir laisvalaikio skaitinius. Rasti ir atrinkti reikiamą informaciją iš 1–2 šaltinių (taip pat ir elektroninių).</p> <p>5. Skaityti nesudėtingus tautosakos ir grožinės literatūros tekstus (ištraukas) kalbinei, kultūrinei ir estetinei patirčiai turtinti.</p> |
| <b>4. Rašymas</b> | <p>1. Padedamam rašyti žinutes, trumpus laiškus, atsižvelgiant į rašymo tikslą.</p> <p>2. Raštu reikšti savo nuomonę apie gerai pažįstamus dalykus paprastomis raiškos priemonėmis.</p>                                                                                     | <p>1. Padedamam rašyti nesudėtingus informacinius pranešimus, atsižvelgiant į rašymo tikslą.</p> <p>2. Raštu reikšti nuomonę ir bandyti ją pagrįsti paprastomis raiškos priemonėmis.</p>                                                                                                                           |

### **Turinio apimtis. 5–10 klasės**

Lietuvių valstybinės kalbos ugdymo turinio apimtis 5–10 klasėse teikia galimybių ugdyti mokinių lietuvių kaip negimtosios kalbos gebėjimus, būtinus mokymosi ir viešo gyvenimo kontekstuose, formuoja kalbinį raštingumą. Ugdymo turinio apimtis taip pat sudaro prielaidas paspartinti sėkmingą nežymiai sutrikusio intelekto mokinio socializaciją lietuviškoje aplinkoje.

5–10 klasių ugdymo turinio apimtį sudaro šios dalys:

- kalbinės veiklos sritys: klausymas, kalbėjimas, skaitymas, rašymas;
- sociokultūrinės temos;
- komunikavimo intencijos (kalbos veiksmai);
- abstrakčiųjų sąvokų raiška;
- tartis.

#### **Kalbinės veiklos sritys**

Kiekvienai kalbinei veiklai būtinai parengiamieji pratimai, kurių metu formuojamas reikiamas žodynas, kuriamas situacinis kontekstas, turi būti nuosekliai kartojama ir įtvirtinama tai, ko buvo mokytasi žemesnėse klasėse.

#### **Kalbėjimas**

Kalbėjimas monologu gerai žinoma tema, suteikus paramą, kai nurodyti kalbos veiksmai.

Kalbėjimas dialogu įprastose situacijose, suteikus paramą, kai nurodyti kalbos veiksmai.

Kalbėjimo eiga suplanuota, mokiniui gerai žinoma ir suprantama.

Kalbėjimo temos kasdienio buitinio, asmeninio ir mokymosi konteksto, svarbios amžiaus grupei.

Kalbėjimo strategijų taikymas (rėmimasis situaciniu kontekstu, iliustracijomis, grafinais ženklais, daiktais, mokytojo ir draugų parama ir pan.).

#### **Klausymas**

Klausymas atsižvelgiant į tikslą (mokymuisi, informacijai rasti).

Klausymas, kai aiškia, taisyklinga lietuvių kalba lėtai kalba vaikai ir suaugusieji.

Klausomų tekstų temos kasdienio buitinio, asmeninio ir mokymosi konteksto, svarbios amžiaus grupei.

Klausomi tekstai perteikiami tiesiogiai arba garso bei vaizdo perteikimo priemonėmis.

Klausomų tekstų apimtis turi atitikti mokinių amžiaus tarpsnio ir specialiuosius ugdymosi poreikius – tai kelių frazių ar sakinių pokalbiai ar kita nesudėtinga informacija, perteikiama tiesiogiai; garso arba garso ir vaizdo priemonėmis perteikiama informacija turi būti suskaidyta į labai trumpas atkarpas ir vizualizuota, t. y. mokiniams turi būti suteikta konkreti vaizdinė parama.

Klausymo strategijų taikymas (rėmimasis situaciniu kontekstu, iliustracijomis, daiktais ir pan.).

Skaitymas

Skaitymas tyliai ir balsu.

Skaitomų tekstų pobūdis: specialiai pritaikyti informaciniai, nurodomieji pranešimai, tautosakos ir grožiniai tekstai.

Skaitymo strategijų taikymas (rėmimasis situaciniu kontekstu, iliustracijomis, spalvomis, raidžių dydžiu, šriftu; eilučių vedžiojimas pirštu, skaitymas ištariant atskirus garsus, skiemenimis ir po žodį balsu ir pan.).

Rašymas

Rašymo temos kasdienio buitinio, mokymosi ir asmeninio konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Rašymo eiga mokiniui žinoma ir suprantama, iš anksto suplanuota; mokiniui parodyta, ką, kur ir kaip rašyti, pateiktas pavyzdys.

Tekstų pobūdis: užrašai po paveikslėliais, nuotraukomis, savo ir šeimos narių bei draugų vardai, savo pavardė; raštelis, sveikinimas, kvietimas, skelbimas.

Rašymo strategijų taikymas (rėmimasis situaciniu kontekstu, pavyzdžiu, nuorodomis, mokytojo ir draugų parama; rašymas tik didžiosiomis spausdintinėmis raidėmis; rašymo ir piešimo derinimas; „rašymas“ – iš pradžių komponuojamas iš paveikslėlių sakiny, paskui jis parašomas; parašyto teksto perrašymas įterpiant reikiamus žodžius ar sakinius ir pan.).

### **Sociokultūrinės temos**

Atsižvelgiant į mokinių galimybes ir ugdymosi poreikius, koncentriškai kartojamos ir plėtojamos tos pačios kaip ir pradinėse bei kitose žemesnėse klasėse mokiniams aktualios socialinės kultūrinės temos:

Asmens tapatybė.

Šeima, namai.

Santykiai su žmonėmis, draugai.

Šventės, tradicijos.

Kasdienis gyvenimas.

Mokykla, mokymasis.

Maistas, maitinimasis.

Gamta. Metų laikai.

Lietuva: kraštovaizdis; kaimas ir miestas.

### **Komunikavimo intencijos (kalbos veiksmai)**

Svarbiausios bendravimo formulės: kaip pasisveikinti, atsisveikinti; kaip atsiprašyti, kaip atsakyti į atsiprašymą; kaip padėkoti, kaip atsakyti į padėką; kaip pagirti; kaip palinkėti apetito, sveikatos.

Pažintis: kaip susipažinti.

Pokalbis: kaip užkalbinti draugą, nepažįstamąjį; kaip įsiterpti į pokalbį; kaip perklausti neišgirdus; kaip kalbėti telefonu; kaip pradėti ir baigti pokalbį.

Informacija: kaip paklausti informacijos; kaip suteikti informaciją; kaip patvirtinti informaciją; kaip paneigti informaciją; kaip įspėti (apie pavojų ir pan.).

Bendra veikla: kaip paprašyti padėti ką nors padaryti; kaip sutikti ar nesutikti ką nors padaryti; kaip priimti kito pagalbą; kaip atsisakyti kito siūlomos pagalbos; kaip paprašyti leidimo veikti; kaip pakviesti; kaip padėkoti už kvietimą; kaip pasveikinti, kaip palinkėti.

Nuomonė: kaip paklausti kito nuomonės; kaip pasakyti savo nuomonę.

Nuotaikos, jausmai, valia: kaip leisti ką nors veikti; kaip uždrausti ką nors veikti; kaip išreikšti savo pasitenkinimą ar nepasitenkinimą; kaip pasakyti savo norus; kaip išreikšti džiaugsmą, liūdesį.

### **Abstrakčiosios sąvokos**

Abstrakčiųjų sąvokų raiškos mokomasi tik praktiškai (nesimokant sisteminės gramatikos), reikiamas žodžių formas ir gramatinės konstrukcijas dažniausiai pateikiant kaip atskirus leksikos vienetus arba sakinių, frazių modelius.

### **Tartis**

Mokiniai kiek išgali suprantamiau turėtų tarti lietuvių kalbos garsus; kalbėti taip, kad juos suprastų asmenys, kurie nėra specialiai pasirengę suprasti ir palaikyti kalbantįjį.

Mokiniai kiek įmanoma mokomi:

- suprantamai tarti balsius, dvibalsius, mišriuosius dvigarsius, minkštuosius ir kietuosius priebalsius;
- suprantamai ištarti žodį (-ius);
- pagal intonaciją atskirti tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius;
- tinkamai intonuoti tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius.